

לגליון מצורפת
הקלטה נדירה
בה מספר הסופר
בקולו
על רבו החפץ חיים
זיע"א

ועדיין הוא עמנו...

~ שלש עשרה שנה אחרי פטירת בעל "חפץ חיים" זצ"ל ~

...ועדיין הוא עמנו כאן.

מבטו ליווה אותנו בדרך המוות, דברו הלך אחרי קרונות הגירוש וניחמם. אסף וליקט דמעה לדמעה, זעקה לזעקה, צבר וכינס על-יד על-יד וידויים אחרונים, 'על חטא' של שפתיים נצרבות, נשימה קדושה אחרונה של מעונים עד מוות – והעלה הכל לפני כסא הכבוד.

אנו הרגשנו תמיד את צעדיו החרישיים הקטנים מאחורינו. בלכתנו מגורשים לסיביר, אצים בדרכי היסורים והרעב, ראינו את פניו הקדושים מתעוותים על כאבנו, שכן "חפץ חיים" שלנו הוא. הוא הוא שנשא בגופו הקטן את אהבת העם כולו שהעריצוהו ואהבוהו. הוא הוא שחש בששונו ויגונו של העולם כולו. הכל הביאו לפניו רחשי לבם, כבן המתפנק לפני אביו, והוא שמע וחש והבין ושמח ובכה עם כולם.

כי על כן שלנו הוא "חפץ חיים" זה.

ב.

מרגלא בפומיה:

משיח עומד אחר כתלנו, דופק בדלתנו חרש ובבטחה וכל מי שאוזן לו ישמע —

אם כן, איך נקדם פניו ובגדינו צואים?

נר לדוד – גליון 49 כ' אלול תש"פ

בס"ד

החפץ חיים

מאז דרכה רגלו של ר' דוד זריצקי על מפתנה של הישיבה הקטנה דראדין, ישיבתו של החפץ חיים, והוא נער צעיר כבן 13, לא משה דמותו הנשגבת של החפץ חיים מנגד עיניו, כל ימי חייו.

בכל הגלגולים ובכל הגלויות, בתהומות הייסורים והמכאובים, ובזמנים טובים יותר של מנוחה ונחלה בארץ ישראל, היתה דמותו של החפץ חיים מכוונת אותו ומדריכה את צעדיו, מנחמת אותו ונוטעת בו תקווה.

הדרישות הפשוטות והנוקבות – התביעה להיות יותר טוב, ללמוד יותר טוב, להיות יהודי מאמין באמת, לדעת לפני מי אתה עומד, לשמור על ישירות הדרך ונקיית הכפיים, לצפות לגאולה, ולדעת בידעיה חושית כי בסופו של דבר אתה עתיד ליתן דין וחשבון, ולקבל את שכרך הצפון לצדיקים, או חלילה להיפך – שהיו אבני הדרך בשיחותיו של החפץ חיים לבני הישיבה ולעם ישראל כולו, היו נר לרגליו של ר' דוד זריצקי והתוו לו את הדרך בה צעד כל הימים.

מדי שנה, בהגיע יום השנה לפטירתו בכ"ד אלול, היה ר' דוד מושך בעטו, מזכיר את דמותו הגדולה של מורו ורבו, ומבכה את חסרונו. כדרכו, כמעט ולא חזר על עצמו והיה מחדש כל העת ונוגע כל פעם בנקודות אור אחרות הבהקות וזוהרות מזיו דמותו של רבו הגדול.

כזה הוא המאמר המובא בגליונו, הוא נכתב מיד לאחר המלחמה, בשלהי שנת תש"ו, שורותיו טבולות ביגון ובדמעה, וכותרתו מביעה יותר מכל את תחושות לבו של הסופר: "ועדיין הוא עמנו..." (קטע ממאמר זה פורסם בגליונו בעבר, ועתה אנו מביאים את המאמר המלא).

מציאה מיוחדת הגיעה לידינו – הקלטה בה נשמע הסופר מספר בקולו על החפץ חיים. הדברים שודרו ברדיו במסגרת תכנית על החפץ חיים לקראת יום הסתלקותו (כנראה בשנת תשכ"ג, שלושים שנה להסתלקותו). בתכנית שוחח המנחה ר' בנימין צביאלי, עם כמה מתלמידי החפץ חיים, ביניהם הסופר ר' דוד זריצקי.

הקלטה זו ובה שני קטעים בקולו של הסופר, עם דברי פתיחה קצרים של המנחה, מצורפים לגליונו בקובץ מיוחד. הדברים תומללו ומובאים גם בכתב בהמשך הגליון.

תודותינו וברכותינו להרב ישראל גליס שליט"א שהמציא לידינו הקלטה מרגשת זו.

בברכת כתיבה וחתימה טובה
מערכת "נר לדוד"

אינכם קולטים הדי פעמיו?

אתם... והרי אתם אומרים בכל יום "אני מאמין"...

ריתמו את הכרכרה, הבה נצא לקראתו! הבו לי בגדי שבת שלי...

זה לא היה ה"אני מאמין" שאנו אומרים יום יום וכעבור רגע אנו שוכחים אותו. הוא שנשא בנפשו כל פרפור של נשמת העם, ידע עד כמה מלאה היא חליים ודווים, וממילא הבין שמשיח כבר הולך ובא. בהכרח שהוא מגיע ובא. העם כבר נשא אותו ביסוריו ובמכאוביו. הוא כבר יצא משערי רומא. האחרון בפצעיו כבר העלה ארוכה ואין הוא ממתין אלא לדברנו, שאנו נפתח לו את השער.

שנתיים לפני פטירתו אמר שמלחמת העולם הראשונה היתה השלב הראשון בצרות ישראל וכיון שראה הקב"ה שאין בני עמו יכולים לעמוד בחבלי המשיח בבת אחת, עמד וחילקם לשנים, והחלק הקשה ביותר עוד צריך לבוא. רבותי! וי, וי, היה בוכה והולך – זו תהא תקופה איומה ונוראה ואין לקנא במי שיחיה ויתנסה בה.

את דבריו שמענו ברעדה ורתת, הבינונו אבל לא השגנו אותם. עתה, משעבר המבול על ראשינו, ישתמר נא לפחות בלבנו מה שהורה לנו:

— משיח עומד אחר כתלנו! האיך נקדם פניו ובגדינו צואים?

הכיבסו נהרי הדם של יקירנו, מחמלי נפשנו, את בגדינו המזוהמים? היש בידינו לקדם מתוך מנוחת הדעת וטהרת הנפש את פני המשיח?

מבטו הקדוש של רבנו הגדול משקיף עלינו משמים וממתין לתשובה.

ג.

יש אילנות שונים ומרובים.

יש אילנות גבוהים, גאיונים,

אשר צמורותיהם משתרבים ביהירות כלפי שמים,

אבל בדיהם ערטילאיים באין עלים.

ראשם הגבוה מוכתר בירק,

אבל מי האיש שיעלה וישיג גבהי שיאם?

אילנות אלו, חיים וקיימים לעצמם,

ומבטיהם נעוצים תמיד בשמי שמים,

אין צל מהם, ואין איש יכול ליהנות מפירותיהם,

גלמודים הם בגדלותם ואין הם מחממים אלא לאחר מותם...

ויש אילנות מגודלי שרשים,

שענפים טעונים וכבדים מסתעפים מהם לכל העברים.

כל שליחת שרשיהם עבה כיחור.

בדיהם טעוני הפרי משתוחחים עדי ארץ,
וכל תינוק פושט ידו ונוטל מפירותיהם.
צילם מחסה לכל בריה.
סביבם עולים עשבים גבוהים ורעננים,
ואל גזעיהם מתרפקים שיחים קטנים.

בעבור ההלך היגע,
יסיר תרמילו מעל שכמו,
יתפרקד מתחת לעץ,
יתן נופש לגופו העייף,
יחליף כוח ויתרענן ויצא לדרכו.

מי לא נהנה מה"חפץ חיים"?
אי הלך מיוגע שלא מצא מרגוע תחת צילו?

הרי דבר היה בפיו לכל יהודי. ידע כיצד לדבר עמו, הבין את הדרך אל לבו – אם זו אשה יהודיה פשוטה ואם זה חייל יהודי שנתגלגל לבין העמים ונשמתו מתגעגעת, אם זה נודד שרצונו יתברך טילטלה למרחקים, מופרש ומרוחק מיהודים ויהדות, ואם זה גברא רבא בעל מדרגה השואף לעלות ולהתעלות. מעטים בני העליה, הגדולים באמת. איש אלקים קדוש – אין ההשגחה משגרת אותו לעולמנו השפל אלא אחד לדור. עיתים רק אחד לכמה דורות. אבל הם מנחילים לדור ולדורות אחריהם את הצידה הרוחנית לדרך.

ד.

לפני שלש עשרה שנה לקח אותו אלקים.

את קברו השחיתו זוללי האדם הגרמנים, אבל אנו אין אנו חולקים כבוד לאבנים. כל עיקרו אין קברו של צדיק אלא מזכרת. מקום המזכיר לו לאדם לעשות תשובה. אם ישנה מצבת האבן ואם איננה – אנו את שמו הקדוש נשאנו בלבנו והוא שהקל מכאובנו.

ואם אז, לפני שלש עשרה שנה, זלגו עינינו דמעות על פטירתו, כשלא הבינונו אלא אפס קצה של האבדה שאבדנו. כשלבתינו לא היו שברי חרס, כשכל היקר והקרוב לנו תפס את מלוא הכרתנו – הרי היום בדין שפלגי דמעות ישטפו פנינו על האיש, שגם באסוננו הגדול היום היה מוצא לנו תנחומים. עשירים אנו היום במקוננים, מבכים כל פת-שחרית וכל ארוחת-צהרים וכל לחם-ערבית. אבל אין אף אחד שישמיע לנו דבר נחמה אחד וגדול, שימחה דמעותינו מעל פנינו, שיחבוש פצעינו, שימצא את המלה הנכונה כדרך שהוא היה מוצאה.

הוא, ה"חפץ חיים".

ה.

לפני כששים שנה מת לו ל"חפץ חיים" זצ"ל בן על פניו והספידו. היה זה הקצר בהספדים שנשמע ביום מן הימים. הוא שח להם למלוים סיפור מעשה:

בשנים הנוראות ת"ח ות"ט כשקלגסיו של חמיל' ימ"ש השתוללו כסערה על פני קהילות ישראל ברוסיה ופולין, פרצו כמה שודדים לתוך אחת העיירות ומשהתחילו פורעים נפל כקרבן ראשון נער יהודי, בן יחיד לאמו.

עמדה האם האומללה על גופת בנה המת ודמעותיה יבשו מצער. נענתה ואמרה:

— ריבון העולמים! נתת לאדם לב על מנת שימסרנו כולו לך לאהבה אותך. אבל אני איני אלא אשה פשוטה ואם, וחילקתי את לבי לשנים, החצי האחד לך והחצי האחד לבני. עתה, משעלה לפני רצון קדשו ליטול ממני את בני, נשאר לבי כולו לך.

אני – סיים ה"חפץ חיים" – אב, וחילקתי את לבי בתרים בתרים לכל אחד מבני. מעתה נתווסף מעט לחלקו של הקב"ה...

ו.

ואנו תלמידיו.

גם אנו היו לנו נשים, ילדים, שאהבנו ואהבנו, לבנו השתייך פעם לאחרים, היום נתרוקן לבנו לגמרי. הבה נמסרנו, איפוא, כולו, למי שהלב שייך לו, לבעליו. את כל אהבתנו שאין לה נושא, את כל מאווינו הנבובים עד אימה כתינוק שנולד, את כל חושינו שאין להם על מה לחול – הבה נמסור הכל לשמו יתברך, בעבודה למען עמו הקדוש והמעונה, במסירות נפש על כל סייג ותג של תורתו.

הבה ונהיה ראויים לקבל פני משיח.

ז.

...ועדיין הוא עמנו...

מבטו ליווה אותנו אלי קבר, דברו הלך אחרי קרונות המוות וניחם, אסף וליקט דמעה לדמעה, זעקה לזעקה, צבר וכינס כל וידוי לב, כל 'על חטא' של שפתיים נצרבות, כל נשימה אחרונה של המעונים עד מוות – והעלה הכל לפני כסא כבודו.

עוד הוא עמנו היום ולעולם יהיה...

שערים, כ"ט אלול תש"ו

גדולתו של אדם גדול

הסופר רבי דוד זריצקי מספר גם הוא זכרונות על החפץ חיים:

החפץ חיים ז"ל נחרת בזכרוני, קטן קומה, יושב כפוף ליד השולחן המוארך, עטוף טלית ועטור בתפילין, כשפניו אינן נראות, מלבד זקנקנו הלבן שמבהיק מבין קיפולי הטלית. ואני אז ילד קטן. מיד לאחר בר המצוה הביאוני לראדין, ישיבתו הגדולה, ששמה הלך בזמן ההוא מסוף העולם היהודי ועד סופו, כדי ללמוד בישיבה הקטנה.

כילד קטן לא הבנתי כלום משיחותיו, השיחות שאחר כך, במשך השנים, עשו חריש עמוק בליבי, והן, שיחות אלה, עמדו לי להחזיק מעמד, ולשמור על צלם האלקים שבי, בשנות השואה דחוסות הנסיונות.

שרטוטו של הבית עדיין שמור בזכרוני, כאילו ראיתיו לנגד עיני. בית נמוך, כמרבית הבתים בעיירות וכפרים ברוסיה ובליטא. הוא היה בנוי קורות עץ בלתי מהוקצעות. הוא היה פתוח תמיד, נכנסו אליו מיד מן הרחוב, לא היה לו מרפסת או פרודור, לא היה שמש או גבאי שהרשה, או לא הרשה, להיכנס, רצית להיכנס? עליך היה לפתוח את הדלת ולהיכנס. בחדרו לא נמצאו אלא שולחן פשוט, ספסל שינה הקרוי באידיש "שלאף באנק", ששימש מיטה בלילה וספסל ביום, כמה שרפרפים ומדף קטן לספרים עשוי קרשים דקים. זה היה, כמדומני, כל הריהוט בחדר זה, שבו ישב, למד, ובו בקרו המון אנשים. החדר היה מסויד, שום קישוט אחר, שום תמונה או ציור.

ב.

...ובכלל גורלו של הזולת נגע בלבו כאילו הוא גורלו.

ומספר רבי דוד זריצקי:

קבלתי מברק מהורי כי אחותי בארגנטינה חלתה קשה. מהרתי לביתו, נגשתי לבחור ששימש אותי, והוא אז כבר למעלה מתשעים והיה צורך לעזור לו להתלבש, להתפשט ועוד, סיפרתי לבחור הזה את צרתי ובקשתי שיבקש מרבנו הגדול ברכת 'רפואה שלמה' לחולה ראשקה בת שיינדל. ניגש אליו הבחור שקראו לו ר' לייב, וצעק לו באזנו, משום שאז הוא כבר היה כבד שמיעה, אגב, זה היה המום היחידי שלו בשנות הזקנה. הוא אמר לו באזנו: "כאן נמצא ילד בישיבה הקטנה, שאחותו חולה מאד וזקוקה לרפואה שלמה".

החפץ חיים ז"ל הרים את ראשו והסתכל עלי, ואז ראיתי לראשונה, כך נדמה לי, את עיניו. היו לו עינים שבהם היה מבט בלבד, הסתכלות על טהרת העין, ללא תערובת כלשהי, בבחינת 'טהור עינים'. הוא ליטפני כמה פעמים במבטו זה, ושאל: "היכן היא?"

"בארגנטינה", עניתי לו.

הוא השפיל מבטו, ולתדהמתי ראיתי דמעות ניגרות מעיניו, ומרטיבות את הטלית. הדמעות זלגו כמעט בשטף, הוא התייפח בבכיו וטען לעצמו: "רבונו של עולם, נשמה יהודית כשרה התגלגלה

למקום נידח זה, למרחקים עצומים, והיא שוכבת עכשיו על ערש דווי, ואולי אין מי שיגיש לה להחיות את נפשה, וי, וי, מי ידאג לה, אוי וי..."

יתכן וברגעים גדולים אלה חדרה אלי ההכרה מה גדול האיש הזה, האיש המסוגל למסור בשביל אחרים את הכל, אף את דמעותיו האמיתיות, כלומר: דמעות האדם שהוא בוכה על עצמו, למסרן לאחרים.

זכורני, פעם חזרתי מארוחת הבוקר לישיבה, ודרכי עברה ליד ביתו, כתמיד. הוא ישב על כסא ליד הדלת ושמש הבוקר חיממה את גופו הדל. על ידו עמדו כמה מבחורי הישיבה, שכן, מי שעבר וראה את רבנו הגדול יושב ולא התעכב קימעא? התעכבתי גם אני. מכיון שצער הייתי לא העזתי לעמוד ממש על ידו, אלא בריחוק מה. והנה התקרב שואב המים של העיירה, ר' אלתר שמו, יהודי פשוט, ירא שמים, שהיה משמש בחיבה גדולה תלמידי חכמים, הוא היה נוהג לקום מלוא קומתו אף בפני נער בישיבה הקטנה, אולם, אתם יודעים, מי שם לב לשואב מים פשוט בעיירה, ובעיירה כמו ראדין שהיתה כולה מלאה חכמים וסופרים? וכשר' אלתר זה ראה את החפץ חיים, מיד, כמובן, קד קידה עמוקה, עד כדי כך שזקנו כמעט וטאטא את אבני הסמטה, ואמר בקול מלא הכנעה, ובקול כמעט בוכה מרוב תשוקה:

"אגוטינקער מארגן אויף איין, רעבינקע!" כלומר, "צפרא טבא עליך, רבי!"

הרים רבנו הגדול את עיניו, וראה את ר' אלתר, נענע לו בראשו עד שהוא עבר תוך כדי קידה, ולאחר שעבר מעל פנינו, אמר לעומדים סביבו:

"מקנא אני בעולם הבא של ר' אלתר!"

כעת, אינני זוכר בדיוק, אם הוא אמר שהוא מקנא בעולם הבא של ר' אלתר, או, "כמה עולם הבא יש לו, לר' אלתר זה!" אולם, מכל מקום, דברים אלו זעזעו את כולנו, היו לפלא, כי אלה היו מילים גדולות מאד. ר' אלתר אמנם היה ירא שמים, ירא שמים גדול, אבל לא עד כדי כך.

והנה, פעם הזדמנתי בהשכמת בוקר של חורף לבית המדרש של העיירה. אני עומד שם, היה עדיין חושך וכפור ברחוב, והנה עולה באזני קול תפילה מהול בכי. התפילה היתה כה לבבית והבכי כה יהודי, עד שעמדתי משתומם, הרי לא ראיתי אדם בבית המדרש ומסביבו. התחלתי לחפש, והרגשתי שהקול מגיע אלי מן המרתף, המרתף בו נמצאו הארובות הגדולות של בית המדרש, ושם היה יושב תמיד מסיק התנורים, ומחמם את התנורים לקראת המתפללים הראשונים. פתחתי את הדלת שהובילה למרתף, וראיתי את ר' אלתר זה, שהוא הוא היה מסיק התנורים בזמן ההוא. ישב לו ר' אלתר כפוף כפקעת ליד הארובה, קורא תהילים לאור הלהבה של התנור הגדול, ומתמוגג בדמעות.

ואז הבנתי כיצד מסוגל האדם הגדול ביותר להבין לנפשו של האדם הפשוט. ואז הבנתי כי דוקא משום שהוא אדם גדול מאד, מסוגל הוא להבין נפשו של האדם הקטן מאד, והרי בזה גדולתו של כל אדם גדול.

(מתוך הקלטה, כנראה באלול תשכ"ג)

להוספה לרשימת התפוצה

נא שילחו את המילה "הוספה"

לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com